

Moeder Teresa, een aanraakbare heilige

Enigszins overdonderd keerde ik in 1976 terug van een reis naar de toenmalige DDR. Samen met een vriend was ik door de gemeenschap van Taizé uitgezonden om aanwezig te zijn als 'teken van hoop'. Daartoe hadden we deelgenomen aan een jongerenwerkkamp van Aktion SühneZeichen. We knapten een klooster op in de buurt van Dresden. De toenmalige ontmoetingen waren veeleer voor mij een teken van hoop.

Alsof de verwarring niet groot genoeg was, wachtte ons bij terugkomst in Taizé een verrassing. Die zomer bezocht Moeder Teresa Taizé. We mochten haar een hand geven. Ik weet niet meer wat ze heeft gezegd. Ze was broos, had magere handen en keek je aan. Op een bepaalde manier ben ik door haar gefascineerd (*what's in a name*) en bleef haar op afstand volgen: geïnspireerd door haar praktische liefde, haar ingetogen spiritualiteit en door haar aanraakbaarheid als heilige.

Haar leven in een notendop

Moeder Teresa (1910-1997) werd geboren als Agnes Gonxha Bojaxhiu (Noord-Macedonië) en groeide op in een Albanees-katholiek gezin. Op 17-jarige leeftijd trad ze in de orde van Onze Lieve

Vrouw van Loreto in Ierland. Ze schrijft in haar verzoek: "Eerwaarde Moeder-Overste, wees zo goed te luisteren naar mijn oprechte verlangen. Ik wil graag toetreden tot de Orde, zodat ik op een dag missiezuster kan worden en kan werken voor Jezus die voor ons allen gestorven is." Een jaar later vertrok ze naar Calcutta in India waar ze onderwijzeres werd aan een meisjesschool. Zij koos daar de naam Moeder Teresa, vanwege haar voorliefde voor Theresia van Lisieux. In Calcutta werd zij geraakt door het lot van de zieken en allerarmsten. Zij kreeg van paus Pius XII toestemming het klooster te verlaten en zich voor hen in te zetten. In 1950 stichtte zij de congregatie van de Missionarissen van Naastenliefde. De leden van de congregatie doen, naast de traditionele geloften van kuisheid, armoede en gehoorzaamheid een vierde gelofte om "oprecht en belangeloos de armsten van de armen te dienen." In 1979 ontving Moeder Teresa voor haar werk de Nobelprijs voor de vrede.

Roeping en leegte

Het boek 'Kom wees mijn licht'¹ bevat onder andere de briefwisseling van Moeder Teresa met haar geestelijk leidsman. Het is een indrukwekkende weergave van haar roeping tot de armen. Het is daarnaast indringend vanwege haar twijfels en vanwege de teksten uit de gesprekken die zij met Christus voerde, alsook woorden over spirituele leegte die zij ervoer.

Zij weet zich door Christus geroepen naar de armen te gaan. In haar brieven aan haar geestelijk leidsman verklaart zij waarom zij de congregatie wil oprichten: "De Missionaries of Charity zullen op zoek gaan, hun tijd doorbrengen in de sloppenwijken en op straat. Dicht bij het hart van de mensen – zullen zij de werken van Christus doen in hun huizen zelf – in de vuile en donkere krotten van de bedelaars op straat." Zij verwoordt dit in 1947 uit een gesprek met Christus: "*Mijn kleintje – kom – kom – draag Mij de krotten van de armen binnen. – Kom, wees Mijn licht – Ik kan niet alleengaan – zij kennen Mij niet – dus willen ze Mij niet. Jij moet komen – begeef je te midden van hen, draag Mij met je mee bij hen binnen. – Hoe verlang ik ernaar hun krotten binnen te gaan – hun donkere, ongelukkige huizen. Kom wees hun slachtoffer. – In jouw opoffering – in jouw liefde voor Mij – zullen ze Mij zien. Mij kennen, mij willen...*". Haar roeping tot de armen is een

radicale roeping, die veel van haar en haar medezusters vraagt. Van Moeder Teresa is de uitspraak en de oproep om te geven "totdat het pijn doet." Haar toewijding aan de armen is nauwelijks navolgbaar voor een gewone leek zoals ik ben. Haar praktijk is echter wel een voorbeeld. Ze duwt ons in zekere zin meer in de richting van de armen: om hen op te zoeken in hun huizen, de sloppenwijken in te gaan, de donkere krotten te zien en daarin Christus te zien.

Niet alleen is haar toewijding aan de armen een voorbeeld. Haar 'heiligheid' kent een troostende menselijke kant. Daarmee bedoel ik de door haar verwoorde leegte en eenzaamheid. Vanaf 1955 schrijft zij over haar schijnbare afgescheidenheid van God. De eerdere gesprekken vallen stil. "Er is zo'n diepe eenzaamheid in mijn hart, dat ik er geen woorden aan kan geven," en: "er is zoveel tegenstrijdigheid in mijn ziel – zo'n diep verlangen naar God – zo diep dat het pijn doet – een onafgebroken lijden – en toch niet door God gewild te worden – verworpen – leeg – geen geloof – geen liefde – geen ijver...". Die zo pijnlijk verwoorde leegte is troostend, omdat ook voor 'ons', gewone diaconale gelovigen, geloof in God niet altijd levendig aanwezig is. Soms lijkt het geloof van heiligen zo sereen en eenvormig, terwijl Moeder Teresa hier in alle eenvoud de herkenbare tegenstrijdigheid van betrokkenheid en van leegte verwoordt.

De armen aanraken

Wie haar naam googelt treft haar levensbeschrijving aan, haar heiligverklaring en commentaren over haar omstredenheid. Journalisten deden onderzoek naar haar werk, vrijwilligers hadden commentaar op de omstandigheden waaronder de armsten verpleegd werden in de huizen van de congregatie. Ik kan het geheel daarvan niet overzien, maar de commentaren riepen bij mij wel een reactie op. Contact hebben en willen met de armen, in Nederland en daarbuiten, is niet vanzelfsprekend. Velen mijden wijken waar armen wonen. Dak- en thuislozen – die soms ruiken – worden op afstand gehouden. Moeder Teresa zoekt de armen op. De onaanraakbaren van de maatschappij, in India letterlijk zo genoemd, raakt zij aan, zoekt zij op. Het vormt een fysieke opoffering, maar zij en haar medezusters doen dat vanwege de liefde voor Christus.

Het aanraken van armen – en door hen (aan)geraakt te worden – is niet bureaucratisch gecertificeerd en niet in protocollen gevangen. Er staan geen keurige opvangsystemen klaar om te zorgen. Wat dat betreft was en is die zorg van

Moeder Teresa ongetwijfeld anders geregeld. Er zijn geen overvolle fondsen die vergaderen over hun welzijn. Er zijn vergadertijgers in dit fondsenland die nog nooit een arme van dichtbij hebben gezien, laat staan aangeraakt of omhelsd. De ongeorganiseerde en wellicht te bekritisieren zorg voor armen is echter wel reëel bestaande zorg, met handreikende liefde en religieuze toewijding. Die onmiddellijkheid is aansprekend. Als iemand honger heeft of pijn, zorg je eerst in liefde dat die nood verdwijnt, om pas daarna te vragen hoe het anders te regelen zou zijn.

Bekend

Er is ten slotte nog een laatste aspect van haar aanraakbaarheid. Tijdens kennisquizen op de Nederlandse televisie hoor ik regelmatig de vraag langskomen: Welke vrouw uit India werd heilig verklaard om haar zorg voor de armen? De deelnemers weten vrijwel steevast dat het om Moeder Teresa gaat. Er is geen diaconale heilige zo bekend in a-religieus Nederland, op misschien de H. Martinus na. Ze is een voorbeeld, haar zorg voor de armen heeft voorgoed indruk gemaakt. Frère Roger, de toenmalige overste van Taizé, meldt later over het bezoek van Moeder Teresa: "Samen hebben we toen een gebed geschreven: "God, Vader van elke mens, U vraagt allen om liefde te brengen, daar waar de armen vernederd worden, om verzoening te brengen, daar waar mensen in conflict leven, om vreugde te brengen, daar waar de Kerk aan het wankelen is gebracht... U opent deze weg voor ons opdat wij zuurdesem van gemeenschap kunnen zijn in de hele wereld." Laten wij zo bidden.

door Trees Versteegen, diaconaal werkster DKCI

¹ B. Kolodiejchuk, *Moeder Teresa, Kom wees mijn licht*, Baarn 2008.